

ОПК, підбору й обробки потрібної інформації та, безпосередньо, формування системи індикаторів оцінки економічної безпеки, що дозволяє визначити поточний стан та динаміку зміни рівня економічної безпеки підприємств ОПК за складовими в порівнянні з пороговими значеннями.

За результатами дослідження встановлено, що рівень економічної безпеки підприємств ОПК залежить від: рівня економічної незалежності підприємства (щодо ресурсного забезпечення виробничо-господарської та фінансової діяльності, формування необхідної матеріально-технічної бази тощо); рівня економічної ефективності функціонування підприємства; адаптивності до подальшого розвитку (формування раціональної територіально-галузевої структури, підвищення рівня конкурентоспроможності тощо).

Враховуючи зазначені компоненти та дефіцит об'єктивної та достовірної інформації, розроблено методичний підхід до комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємств ОПК України на основі визначення інтегрального показника - рівня економічної безпеки підприємств ОПК, що визначається як середньгеометрична величина від інтегральних компонент комплексної оцінки ефективності виробничої діяльності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, ефективності інвестиційної діяльності, ефективності інноваційної діяльності, і, на відміну від існуючих, містить індикатори ефективності партнерських відносин та експортно-імпортних операцій, що дозволяє сформулювати інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки підприємств ОПК.

Таким чином, за результатами дослідження доведено, що запропонований методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємств ОПК сприяє здійсненню організаційно-економічних заходів щодо зміцнення економічної безпеки підприємств.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ІСНУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ДЕТІНІЗАЦІЇ

Момот Т. В., д-р екон. наук, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Богдан Н. І., Чебослаєв Ю. М., вчитель, ХСШ «Ліцей мистецтв» № 133, Чалий Б. І., учень, ХСШ «Ліцей мистецтв» № 133

За останні роки масштабного характеру набуває проблема готовності та адаптації економіки України до реалізації глобальних тенденцій в умовах інтеграції у європейський економічний простір. Згідно з Global Risks Report 2017 [1] даними Всесвітнього економічного форуму у Давосі (World Economic Forum) за оцінкою міжнародних експертів визначені 30 глобальних ризиків, а також 13 тенденцій, що можуть посилити їх або змінити їхнє співвідношення.

До найбільших п'яти глобальних ризиків увійшли природні, геополітичні ризики, серед яких – великі терористичні атаки, міждержавні конфлікти та нездатність ефективного управління, технологічні ризики, такі як викрадення персональних даних або махінації з ними та масштабні кібератаки, соціальні та економічні ризики, серед яких масштабна примусова міграція та незаконна торгівля, включаючи відмивання грошей та контрабандні операції. До незаконної торгівлі як глобального ризику належать такі протиправні дії, як незаконний рух фінансових ресурсів, виробництво та розповсюдження контрафактної продукції, ухилення від податків, організована злочинність.

Розглядаючи глобальні ризики з позиції ймовірності, варто зазначити, що підприємствам варто вчасно підготуватися до системних нововведень, розробити механізми адаптації до нових видів ризиків, мінімізувати їх деструктивний вплив.

Глобальні ризики спричинили велику трансформацію в економічній, соціальній, інформаційній системах України. При цьому, несприятливі зовнішні виклики (насамперед, продовження російської агресії на Сході країни), поширення і поглиблення внутрішні протистоянь між провідними політичними силами (які мали б стати осередками вироблення виваженої результативної економічної політики), слабкість антикорупційних заходів – поки не дозволили Україні стати взірцем трансформаційних реформувань, утвердитись у якості сучасної конкурентоспроможної країни.

Розглянуто позицію України за провідними рейтингами у порівнянні з країнами світу, серед яких:

– за опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 (*GCI - The Global Competitiveness Index*), Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79-у позицію); встановлено, що Україна погіршила свої позиції у 7 з 12 основних показників: Найбільше втрачено (мінус 17 пунктів) за складовою «Ефективність ринку праці», по 9 пунктів втрачено за показниками, що характеризують розвиток фінансового ринку країни та охорону здоров'я і початкову освіту. За даними дослідження негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну державну бюрократію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну урядів, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, злочинність та крадіжки, погану етику робочої сили, низьку якість охорони здоров'я та недостатню освіченість працівників [2].

– за опублікованим Всесвітнім економічним форумом рейтингом країн світу за оцінкою розвитку людського капіталу (*Human Capital Index*), при визначенні якого враховуються складові, які характеризують рівень освіти в країні, професійної підготовки, працевлаштування і зайнятості, тривалості життя тощо. Згідно зі звітом, людський капітал - це люди, що володіють

знаннями і навичками, які дозволяють створювати цінність в глобальній економічній системі. Кожній країні виставлялися оцінки за шкалою від 0 (найгірший) до 100 (найкращий) балів за чотирма тематичними вимірами і п'яти різних вікових груп. У 2016 р. Україна посіла 26 місце серед 130 країн світу, покращивши за рік позицію на 5 пунктів (у 2015 році Україна посідала 31 місце серед 124 країн світу). Згідно з результатами цього річного дослідження, в Україні кількість населення працездатного віку скоротилася до 30,9 млн. осіб, частка зайнятих склала 60,3%, рівень безробіття, як і торік, оцінюється у 7,2%. У той же час, Україна значно відстає за складовими, що характеризують реалізацію людського капіталу та очікуваною тривалістю здорового життя. Відповідно до даних дослідження, в українців після 65 років здорове, активне і продуктивне життя відсутнє. Здорове життя в Україні – коли людина здатна працювати фізично і розумово - продовжується 63 роки (у Фінляндії – 71, США – 69, Китаї – 68, Росії – 61) [3].

– індекс економічної свободи (*2017 Index of Economic Freedom*) — показником, який щорічно розраховується *Wall Street Journal* і *Heritage Foundation* для більшості країн світу починаючи з 1995 року. Індекс економічної свободи базується на 10-ти індексах, які оцінюються за шкалою від 0 до 100, причому, показник 100 відповідає максимальній свободі, а саме свобода бізнесу, свобода торгівлі, податкова свобода, державні витрати, грошова свобода, свобода інвестицій, фінансова свобода, захист прав власності, свобода від корупції, свобода трудових стосунків. На початок 2017 р. склав 41,8, при чому найгіршим є інвестиційна свобода та свобода від корупції (корупція зросла) [4].

Відповідно до Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом Мінекономіки від 18.02.2009 № 123, Міністерством економічного розвитку та торгівлі України (Мінекономрозвитку) розраховується Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП). Зазначений показник розраховується різними методами, які враховують розбіжності між доходами та витратами населення, динамікою готівки у обігу та обсягами виробництва, використанням електроенергії та обсягами виробництва, а також динамікою цін факторів виробництва, готової продукції та рентабельністю виробництва.

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у I кварталі 2017 року рівень тіньової економіки склав від 37% до 60% від офіційного ВВП в залежності від різних методів розрахунку, що в середньому на 6 в.п. менше за показник I кварталу 2016 року.

Аналітичні оцінки, отримані на основі модельного розрахунку, свідчать, що до найістотніших чинників тінізації національної економіки належать такі:

1. Суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази в окремих секторах, що відтворює низький рівень структурних компонентів індексу економічної свободи та зростання тінізації.

2. Недієвість організаційно-інституціональних механізмів антикорупційного законодавства.

3. Недосконалість судової та правоохоронної системи, що позначається на низьких оцінках експертів Світового економічного форуму незалежності судової влади та довіри до правоохоронних органів

4. Неefективне адміністрування податків, що підтверджують рейтингові оцінки щодо ефективності оподаткування.

5. Високий рівень злочинності. Налагоджені кримінальні зв'язки формують умови для поширення економічної злочинності та іншої протиправної діяльності. За експертними оцінками, організована злочинність та торгівля незаконними товарами формують близько третини світових тіньових фінансових потоків. Загальна кількість зареєстрованих в Україні злочинів у 2010 р. збільшилася на 14,9 %, засуджених – на 15,2 %, кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, – на 6,9 %.

6. Відсутність історичної практики дотримання норм та моральних стандартів законослухняної поведінки під час провадження господарської діяльності та сплати податків у суб'єктів господарювання та громадян.

Таким чином, з метою подолання тінізації та корумпованості, підвищення конкурентоздатності державна влада має стати рушійною силою проведення масштабних реформ, спрямованих на відродження вітчизняної економіки на нових засадах, її інтеграцію у європейський економічний простір для забезпечення деолігархізації, децентралізації, боротьби з корупцією, стимулювання перспективних кластерів і експортерів, підвищення ефективності використання державних активів, створення сприятливих умов для інвесторів, зростання зайнятості населення, формування «нового» середнього класу тощо.

Список використаної літератури

1. Marsh & McLennan Companies Zurich Insurance Group. The Global Risks Report 2017 [Електронний ресурс] / Marsh & McLennan Companies Zurich Insurance Group // 12th Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Competitiveness and Risks Team. – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GRR17_Report_web.pdf

2. Конкурентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму (за Звітом про глобальну конкурентоспроможність 2014-2017 рр.): аналіт. записка / Департамент економічного аналізу та прогнозування Національного банку України [Електронний ресурс]. 2017. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>

3. The Global Human Capital Report. – 2017. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Human_Capital_Report_2017.pdf

4. Характеристика України за індексом 2017 Index of Economic Freedom . - 2017. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine>